

Тарасова І. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету Університету
економіки та права «КРОК»

Шеляженко Ю. В.,
аспірант юридичного факультету
Університету економіки та права «КРОК»

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ОСОБИСТОЇ АВТОНОМІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Особиста автономія як система суб'єктивних прав та свобода вибору правових засобів їх реалізації відноситься до основних принципів кримінального права, матеріального та процесуального, і трактується як здатність особи діяти самостійно та відповідати за свої дії, а також свобода волі та свобода вибору. Європейський Суд з прав людини застосовує принцип особистої автономії, підкреслюючи повагу до індивідуальності та волевиявлення людини, наприклад, неприпустимість відмови у захисті прав потерпілого через нетипову поведінку, жорстокий примус підозрюваного до зізнання, позбавлення особи можливості самостійно захищати себе в суді чи скористатися послугами юриста на свій вибір тощо. Правові гарантії особистої автономії у кримінальному процесі, визначені у главі «Засади кримінального провадження» Кримінального процесуального кодексу України, є непрямими і тому недостатньо ефективними. Окрім того, залишається неврегульованим питання інтервенції у кримінальний процес, зокрема, через його гласність, автономних агентів (контрагентів), таких як активісти, журналісти, параюристи, приватні детективи, групи тиску, правозахисні організації, тощо. У зв'язку з цим пропонується доповнити кримінально-процесуальний закон нормою про визнання особистої автономії однією із засад кримінального провадження, а також передбачити, що суд або слідчий суддя за власною ініціативою або за заявою зацікавленої особи може винести мотивовану ухвалу про забезпечення поваги до особистої автономії, в якій визнати правомірними чи протиправними конкретні прояви особистої автономії у зв'язку з кримінальним провадженням, встановити правомірні способи реалізації прав, обов'язків та інтересів на вибір особи.

Ключові слова: особиста автономія, кримінальний процес, кримінальне право, свобода вибору, свобода волі, індивідуальність.

Личная автономия, как система субъективных прав и свобода выбора правовых средств их реализации, относится к основным принципам уголовного права, материального и процессуального, и трактуется, как способность лица действовать самостоятельно и отвечать за свои действия, а также свобода воли и свобода выбора. Европейский Суд по правам человека применяет принцип личной автономии, подчеркивая уважение к индивидуальности и волеизъявлению человека, например, признавая противоправность отказа в защите прав потерпевшего из-за нетипичного поведения, жестокого принуждения подозреваемого к признанию вины, лишения лица возможности самостоятельно защищать себя в суде или воспользоваться услугами юриста по своему выбору. Правовые гарантии личной автономии в уголовном процессе, предписанные в главе «Основы уголовного производства» Уголовного процессуального кодекса Украины, являются косвенными и потому недостаточно эффективными. Остается неурегулированным и вопрос интервенции в уголовный процесс, в т.ч. из-за его гласности, автономных агентов (контрагентов), таких как активисты, журналисты, параюристы, частные детективы, группы влияния, правозащитные организации. В связи с этим предлагается дополнить уголовно-процессуальный закон нормой о признании личной автономии одной из основ уголовного производства, а также предусмотреть право суда по собственной инициативе или по заявлению заинтересованного лица вынести мотивированное определение об обеспечении уважения к личной автономии. В таком определении могут признаваться правомерными или противоправными конкретные проявления личной автономии в связи с уголовным производством, устанавливаться правомерные способы реализации прав, обязанностей и интересов на выбор лица.

Ключевые слова: личная автономия, уголовный процесс, уголовное право, свобода выбора, свобода воли, индивидуальность.

Концепція особистої автономії, характерна для світової доктрини права, поступово знаходить відображення в кримінально-процесуальному праві України, що модернізується на основі європейських цінностей індивідуальної свободи та загального блага, визнаних Україною міжнародно-правових стандартів прав людини та конституційного принципу верховенства права. Це зумовлює актуальність досліджень існуючих в Україні та за кордоном правових гарантій особистої автономії, а також відповідної практики вітчизняних судів та міжнародних правозахисних інституцій, в яких бере участь Україна, зокрема, Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Е. Ашворт і Дж. Годер у «Принципах кримінального права» відносять особисту автономію до основних принципів кримінального права, трактуючи її як визнання здатності людини відповідати за свої вчинки, свободу волі та сво-

боду вибору [1]. Слід зазначити, що цей принцип поширюється на всі галузі кримінального права, матеріального та процесуального, яке прийнято вважати єдиною системою не тільки в англосаксонській, але і в романо-германській правовій думці; згідно із класичним визначенням німецького правника Ансельма фон Фейербаха (1775–1833), кримінальний процес є прагматичною частиною кримінального права [2]. Н. Буссо та М. Пелоні, вивчаючи людське право на особисту недоторканність у кримінальному процесі, дійшли висновку, що англо-американська процедура судового контролю законності тримання під вартою Habeas Corpus, яка захищає гідність та особисту автономію шляхом юридичної перевірки необхідності, належності, розумності та пропорційності обмеження свободи, стала зразком аналогічних процедур по всьому світу та закріплена в міжнародно-правових актах з прав людини [3]. О. Герасимчук вбачає розвиток

особистої автономії в правовій системі України у змінах кримінально-процесуального законодавства України, зокрема, розширенні прав потерпілого, можливостях приватного обвинувачення, оскарження до суду бездіяльності слідчого; водночас, дослідник вказує на проблеми набуття статусу потерпілого та реалізації прав потерпілих (зокрема, неповнолітніх), суперечливість приватних та публічних інтересів при захисті прав потерпілих, коли, наприклад, публічний інтерес у подоланні злочинності вимагає залучення жертви злочину до кримінального процесу навіть проти її волі [4]. А. Ляш та О. Баулін вказують на фактичну нерівноправність сторін захисту та обвинувачення у кримінальному процесі, пов'язану із обмеженістю захисту в збиранні та поданні доказів, а також обґрунтовують необхідність посилення незалежності слідчого та його обов'язок збирати, нарівні з обвинувальними, й виправдувальні докази [5]. Т. Фулей пояснює виняткову важливість принципу презумпції невинуватості нерівністю сил людини та державного механізму і обов'язком демократичної держави застосовувати владу відповідно до стандартів верховенства права, які демонструють повагу до гідності та автономії кожної особи [6]. Окрім того, Ю. Шеляженко вказує на прецедентне право Європейського Суду з прав людини, яке захищає особисту автономію, визнаючи право людини не свідчити проти себе та обов'язок слідства доводити обвинувачення, не вдаючись до примусу, гноблення і тортур [7].

Метою цієї статті є дослідження існуючих гарантій особистої автономії у кримінальному процесі і виявлення шляхів їх удосконалення.

Особиста автономія є системою суб'єктивних прав та свободи вибору правових засобів їх реалізації. Гарантування особистої автономії у кримінальному процесі означає забезпечення реальності прав та автономії волі усіх учасників кримінального процесу в ши-

рокому розумінні цього поняття, включаючи сторони захисту та обвинувачення, а також свідків, експертів, суд і публіку.

На нашу думку, гарантії особистої автономії у кримінальному процесі можна класифікувати шляхом поділу на загальні, тобто спрямовані на захист особистої автономії кожної особи, та функціональні, тобто, пов'язані із статусом та роллю того чи іншого учасника кримінального процесу. До загальних гарантій можна віднести, наприклад, права людини, особисту недоторканність, свободу визначення та відстоювання власної правової позиції, в тому числі із залученням правової допомоги на свій вибір, подавати клопотання, оскаржувати дії уповноважених осіб; обов'язок дотримуватися порядку в судовому засіданні: та ж заборона непристойних висловлювань у будь-яку адресу однаковою мірою захищає право на повагу до людської гідності потерпілого, обвинуваченого, адвоката, слідчого, прокурора і судді. До функціональних гарантій можна віднести, зокрема: право жертви злочину на отримання процесуального статусу потерпілого, на компенсацію завданої шкоди та на примирення, на самостійне підтримання обвинувачення у випадку відмови прокурора від державного обвинувачення; право підозрюваного, обвинуваченого на презумпцію невинуватості та угоду про визнання вини або про примирення, право на згоду на закриття кримінального провадження з nereабілітуючих обставин, заборону жорстокого поводження (тортур, смертної кари) і примусу до самообмови обманом, підбурюванням, тиском, із застосуванням погроз та насильства; право слідчого проводити необхідні слідчі (розшукові) дії та забезпечувати таємницю слідства; право адвоката визначати стратегію захисту, брати участь в кримінальному провадженні на всіх стадіях та вимагати дотримання прав і законних інтересів особи, якій надається правова допомога; право прокурора визначати стратегію обвинувачення; право судді самостійно

вершити правосуддя на основі закону та власної правової свідомості, оцінювати докази, задовольняти чи залишати без задоволення або без розгляду клопотання, заяви, скарги учасників процесу, вчиняти процесуальні дії та виносити рішення (ухвалу, вирок) і т.д.

Загальні, відповідно до наведеної класифікації, гарантії особистої автономії опосередковано передбачені визначеними Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) [8] завданнями кримінального провадження, такими, як охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду (ст. 2), і низкою загальних засад кримінального провадження, встановлених главою 2 «Засади кримінального провадження» КПК України, такими, як верховенство права (ст. 8), повага до людської гідності (ст. 11), забезпечення права на свободу та особисту недоторканність (ст. 12), недоторканність житла чи іншого володіння особи (ст. 13), таємниця спілкування (ст. 14), невтручання у приватне життя (ст. 15), недоторканність права власності (ст. 16), диспозитивність (ст. 26), гласність і відкритість судового провадження та повне фіксування технічними засобами судового засідання і процесуальних дій (ст. 27), тощо. Що стосується спеціальних гарантій особистої автономії, вони передбачені ст. 17 (презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини), ст. 18 (свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї), ст. 20 (забезпечення права на захист), ст. 42 (права підозрюваного, обвинуваченого), ст. 56 (права потерпілого), тощо.

Попри наявність у КПК України цих ключових та інших гарантій особистої автономії, власне особисту автономію не віднесено до загальних засад кримінального провадження в Україні, що може призвести до свавільного обмеження чи порушення прав людини,

а також зниження ефективності роботи професійних учасників кримінального процесу через формалістичне тлумачення приписів процесуального закону. Наприклад, суди не завжди достатньою мірою забезпечують реалізацію прав людини, що нівелює правозахисну функцію правосуддя, а мотиваційна частина судових рішень в кримінальному провадженні часто зводиться до ритуального цитування норм законодавства, з якого важко чи неможливо зрозуміти правову позицію суду і, відтак, судові рішення не виконує функції формування правової свідомості. Принцип особистої автономії передбачає, що рішення судді мають засновуватися на самостійному правовому міркуванні; цей принцип може порушуватися, коли суддя змушений ховати власну думку за посиланнями на авторитетні джерела [9]. Відвідувачі судів нерідко стають свідками скупчень в коридорах та біля канцелярій величезних черг, а іноді й натовпів слідчих та прокурорів через надмірну зарегульованість порядку отримання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій – при тому, що судовий контроль при наданні такого дозволу часто є поверховим і рівень його ефективності не виправдовує тотальності дріб'язкового контролю. Маркерами проблем з особистою автономією в кримінальному процесі є і те, що судді публічно виступають проти непередуманих реформ, що збільшують навантаження на суди, гальмують розгляд справ [10], коли кабінети та зали судових засідань в багатьох судах і так завалені купами томів невіршених справ; також звертають увагу на те, що й після судової реформи права потерпілих залишаються практично не захищеними.

Необхідність визнання принципу особистої автономії у кримінально-процесуальному законодавстві України засвідчує також практика Європейського Суду з прав людини.

У справі *Arskaya v. Ukraine* [11] ЄСПЛ вказав на недопустимість ухилення від розслідування смерті особи

з посиланням на те, що особа відмовилася від життєво необхідного лікування, оскільки мотиви і обставини цієї відмови не були перевірені та, загалом, не існувало належного регламенту лікування з урахуванням особистої автономії, здатності людини до прийняття самостійних рішень, погоджуватися на певне лікування чи відмовлятися від нього, і розумного реагування на такі рішення в умовах необхідності захисту життя особи.

У п. 32 рішення ЄСПЛ у справі *Prilutskiy v. Ukraine* [11] вказується, що особиста автономія є важливим принципом, що передбачає здатність і право особи самостійно визначати спосіб свого життя і лежить в основі прав людини, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [12]. У даній справі суд визнав порушення державою права на життя у процедурному аспекті (обов'язок провести ефективне офіційне розслідування смерті) через затягування протягом більш ніж 6-ти років розслідування автомобільної аварії на змаганнях «автоквест» в Донецьку, але не визнав порушення права на життя у матеріальному аспекті відсутність державного ліцензування подібних змагань, зауваживши, що держава не може піддавати надмірним патерналістичним обмеженням вияви активності людей, які свідомо обирають ризикований спосіб життя та вживають належні заходи для відвернення ймовірних небезпек. Аналіз фактів, наведених у рішенні, дозволяє пояснити затягування розслідування виникненням «замкненого кола» колективної безвідповідальності внаслідок нехтування принципом особистої автономії і з боку слідства, що проводилося без урахування специфіки змагань та без достатніх доказів списало ДТП на індивідуальне порушення правил дорожнього руху водієм в стані тимчасової неосудності, і з боку потерпілих, які заперечували відповідальність учасників змагань за власну безпеку та намагалися перекласти всю відповідальність за їх загибель на організаторів змагань та дер-

жаву. Жоден вітчизняний суд під час розгляду справи не наважився розірвати це «замкнене коло», не вказав слідству на неприпустимість нехтування принципом особистої автономії.

Ігнорування принципу особистої автономії особливо чутливе, коли через таке ігнорування особі відмовляють у статусі потерпілого. В рішенні у справі *R.V. v. Hungary* [11] ЄСПЛ вказав на те, що особиста автономія, гарантована правом на повагу до приватного життя, охоплює етнічну ідентичність особи, тому це право порушується у разі відмови розслідувати погрози розправи над ромами у публічних ненависницьких виступах учасників маршів праворадикальних парамілітаристичних груп та захистити рома-заявника від небезпеки расистських нападів. У рішенні в справі *M.C. v. Bulgaria* [11] ЄСПЛ зазначає, що згвалтування є перш за все порушенням сексуальної автономії особи, тому держава зобов'язана криміналізувати будь-який статевий акт, вчинений без взаємної згоди, навіть якщо жертва згвалтування не вчиняла фізичного спротиву насильнику, тому відмова заявниці у визнанні потерпілою від згвалтування через відсутність фізичного спротиву була кваліфікована судом як порушення державою прав на заборону тортур та на повагу до приватного життя.

Порушення особистої автономії ЄСПЛ вбачає і у свавільних методах боротьби зі злочинністю, наприклад, при застосуванні поліцією масових затримань та обшуків учасників мирного зібрання, яких безпідставно та невибірково підозрювали в причетності до тероризму (справа *Gillan and Quinton v. the United Kingdom* [11]), у разі невинного застосування наручників та застосування тортур для отримання зізнання (справа *Kaverzin v. Ukraine* [11]), у разі утримання під вартою без належного судового контролю, із розірванням зв'язків із суспільством (*incommunicado*) та примусом до зізнання (справа *Al Nashiri v. Poland* [11]). ЄСПЛ нерідко

наголошує, що необхідно забезпечувати розумний рівень особистої автономії для вразливих осіб, таких, як особи під вартою, які мають триматися в належних гігієнічних умовах, не зазнавати тортур та жорстоких дисциплінарних регуляцій (наприклад, заборона вирощувати бороду, як в справі *Biržietis v. Lithuania* [11]), а також люди з розумовими розладами, що повинні мати можливість безпосередньо звертатися до суду з питань свого правового статусу та поведіння з ними і потребують особливої уваги для відвернення ризиків суїциду.

Ще однією сферою особистої автономії є свобода самостійно представляти та захищати свої інтереси в суді [13] за умови психічного здоров'я, грамотності, соціальної компетентності [14], або самостійно обирати юриста, який захищає чи представляє особу, включаючи право на безоплатну правничу допомогу, та контроль обвинуваченого над своїм захистом, свобода волі в формуванні своєї правової позиції, стратегії захисту, міри визнання (невизнання) власної вини [15], а також автономія сторін в можливості погоджуватися про допустимість тих чи інших доказів не в ущерб третім особам та здоровому глузду [16]. Деякі дослідники, як Д. Любан [17], критикують патерналізм юристів по відношенню до клієнтів і створення нерозумно ускладнених, ворожих до неформального спілкування судових процедур, в яких ефективний захист прав людини неможливий без участі юриста, попри те, що у більшості кримінальних проваджень люди все одно змушені самостійно захищати себе в суді через матеріальну неспроможність найняти адвоката та недоступність безоплатної правової допомоги.

Практика ставить також питання правових засад участі публіки загалом та конкретних типів автономних агентів у кримінальному процесі, що можуть бути як контрагентами учасників кримінального процесу (наприклад, приватні детективи та журналісти-розслідувачі [18], що проводять незалежне

розслідування в контакті із захистом або обвинуваченням, параюристи і асистенти у самопредставництві та самозахисті, помічники осіб з особливими потребами, клієнти бізнесу, заблокованого внаслідок слідчих дій, власники помилково вилученого чи арештованого майна, друзі, родичі, священики, психологи, які приходять до суду морально підтримати особу, тощо), так і самостійними агентами (правозахисні, патріотичні та зоозахисні організації та групи тиску, журналісти, блогери, політики, активісти, тощо). Не витримують критики твердження, ніби інтервенції автономних агентів, участь яких у кримінальному провадженні не передбачена процесуальним законом, нібито є завідомо незаконними та мають припинятися, оскільки участь автономних агентів у кримінальному провадженні в принципі може відповідати загальним засадам кримінального процесу і навіть служити утвердженню таких засад, як верховенство права, публічність та гласність, поки не перешкоджає слідству та судочинству. При цьому правоохоронні органи та суд, з одного боку, мають протидіяти обструкції і погромам з боку екстремістів та криміналу [19], але, з іншого боку, по можливості не перешкоджати потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим) у користуванні їхніми законними соціальними зв'язками з автономними агентами та забезпечити максимальну правомірну відкритість кримінального процесу для публіки. Також вони можуть, але не зобов'язані, враховувати в мотиваційній частині кримінально-процесуальних рішень раціональні правові аргументи автономних агентів, подані у формі письмових звернень громадян, як ЄСПЛ іноді посилається на позиції та доповіді науковців і правозахисних організацій, в тому числі надісланих в порядку інтервенції третьої сторони.

У підсумку цього дослідження доходимо висновку про недостатність гарантій особистої автономії у кримінальному процесі України. Нормативні гарантії,

встановлені главою 2 «Засади кримінального провадження» КПК України, є непрямими і тому допускають протиправне втручання у сферу власного розсуду учасників кримінального процесу в широкому розумінні, включаючи не тільки осіб, які грають чітко визначені кримінально-процесуальним законом ролі, але й суд, публіку та автономних агентів. У зв'язку з цим пропонується доповнити зазначену главу КПК статтею під заголовком «Особиста автономія». Частиною першою цієї статті доцільно встановити зміст та обов'язковість принципу особистої автономії: «Під час кримінального провадження має бути забезпечена повага до особистої автономії, свободи волі та свободи вибору, самостійного визначення та реалізації особою свого способу життя та діяльності, соціальних зв'язків, правомірних приватних та публічних інтересів на свій розсуд без не виправданих обмежень та перешкод, з урахуванням здатності особи контролювати себе, турбуватися про безпечність та правомірність своїх дій і нести за них відповідальність». Частиною другою цієї статті пропонується запровадити інструментарій судового захисту особистої автономії у кримінальному процесі: «Суд, слідчий суддя за власною ініціативою або за заявою зацікавленої особи може винести мотивовану ухвалу про забезпечення поваги до особистої ав-

тономії, в якій визнати правомірними чи протиправними конкретні прояви особистої автономії у зв'язку з кримінальним провадженням, встановити правомірні способи реалізації прав, обов'язків та інтересів на вибір особи, попередити про відповідальність за незаконні дії, зобов'язати вчинити певні дії чи утриматись від вчинення певних дій у зв'язку з кримінальним провадженням відповідно до встановлених законом обов'язків особи, змінити чи скасувати ухвалу про забезпечення поваги до особистої автономії в порядку виправлення допущених помилок, апеляційного чи касаційного перегляду». Наприклад, за заявою кореспондента, якому не вистачило місця у переповненому залі судових засідань, суд може винести ухвалу про забезпечення поваги до особистої автономії, в якій зазначити правомірність інтересу до відкритого судового засідання та зобов'язати секретаря судового засідання ознайомити кореспондента з журналом судового засідання. Окрім того, для ефективної організації кримінального процесу з урахуванням реальності прав людини та свободи вибору способів їх реалізації доцільно продовжувати дослідження конкретних форм та правових гарантій особистої автономії у кримінальному процесі, які потребують детальної наукової класифікації та практичного включення в існуючі правові механізми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Ashworth A., Horder J.* Principles of Criminal Law. Oxford University Press. 2013. 544 p.
2. *Feuerbach, Anselm von.* Pragmatischer Theil des peinlichen Rechts. Drittes Buch. Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen peinlichen Rechts. 1808. 439–566.
3. *Bouyssou N., Pelloni F.* Habeas Corpus: contributions to the rule of law's cause. *Revista Brasileira de Direito Processual Penal.* 2 (1). 2016. P. 111–143.
4. *Герасимчук О. П.* Набуття особою статусу потерпілого в кримінальному судочинстві України. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Реформування кримінального та кримінально-процесуального законодавства України: сучасний стан та перспективи» (м. Івано-Франківськ). Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. 2015. С. 186–189.
5. *Ляш А. О., Баулін О. В.* Процесуальна самостійність і незалежність слідчого за новим КПК України. *Часопис Академії адвокатури України.* 2013. № 1 (18). С. 1–6.
6. *Фулей Т.* Застосування практики Європейського Суду з прав людини при здійсненні правосуддя. Київ, ОБСЄ. 2015. 208 с.
7. *Шеляженко Ю. В.* Особиста автономія у практиці Європейського Суду з прав людини. *Правничий вісник Університету КРОК.* 2017. № 26. С. 118–126.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012, станом на 05.01.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>
9. Шеляженко Ю. Проблеми забезпечення особистої автономії у праві на справедливий суд. Актуальні питання реформування процесуального законодавства в Україні: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2017. С. 43–45.
10. Мамченко Н. Изменения в УПК: как предотвратить катастрофу. Судебно-юридическая газета. 2017. URL: <http://sud.ua/ru/news/publication/112973-izmeneniya-v-upk-kak-predotvratit-katastrofu>
11. База даних рішень та документації Європейського Суду з прав людини. URL: <http://hudoc.echr.coe.int>
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950, ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.97, станом на 05.01.2017. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_004
13. Toy-Cronin B. A Defence of the Right to Litigate in Person. Oxford Journal of Legal Studies, 1 (37), 2017. 238–254.
14. White M., Gutheil T. A proposed model for assessing defendant competence to self-represent. Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law. 44 (4). 2016. С. 425–436.
15. Hashimoto E. Resurrecting Autonomy: The Criminal Defendant's Right to Control the Case. Boston University Law Review, 3 (90), 201. С. 1147–1187.
16. Strong J. Consensual Modifications of the Rules of Evidence: The Limits of Party Autonomy in an Adversary System. Nebraska Law Review. 2 (80). 2001. С. 159–170.
17. Luban D. Lawyers as upholders of human dignity (when they aren't busy assaulting it). University of Illinois Law Review. 3. 2005. С. 815–845.
18. Шеляженко Ю. Автономія приватних осіб, зокрема, приватних детективів та журналістів-розслідувачів у праві збирати інформацію. «Теоретико-правові засади становлення, розвитку та діяльності інституту приватних детективів: вітчизняна та зарубіжна практика»: тези Міжнародної науково-практичної конференції. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». 2017. С. 198–205.
19. Smith S. The Right to a Public Trial and Closing the Courtroom to Disruptive Spectators. Washington University Law Review. 1 (93). 2015. С. 235–246.

Tarasova I., Sheliashenko Y. Legal Guarantees of Personal Autonomy in Criminal Procedure

Personal autonomy as a system of individual rights and freedom to choose own way of life is one of the basic principles of criminal law, commonly interpreted as person's capacity to act independently and take responsibility for own actions, as well as free will and freedom of choice. European Court of Human Rights usually emphasize principle of personal autonomy to demand respect for human liberty, for example, victim rights protection even in case of uncommon behavior, avoiding forced self-incrimination of suspect, assuring individual right to defend or represent himself or herself before the court in person or through lawyer of own choice, etc. Legal guarantees of personal autonomy in the criminal process, prescribed in the chapter «Principles of criminal proceedings» of the Criminal Procedure Code of Ukraine, are indirect and, therefore, are not sufficiently effective. Also, it leaves unresolved issue of interventions in the criminal process, e.g. at public hearing, taken by autonomous agents (counteragents) such as activists, journalists, paralegals, private detectives, pressure groups, human rights defender organizations, etc. In this regard, it is proposed to amend criminal procedure law to include personal autonomy into principles of criminal proceedings and prescribe that the court or investigating judge by the application of concerned person or by own initiative makes a motivated decision to ensure respect for personal autonomy, judging as lawful or unlawful concrete practices of personal autonomy, related to criminal proceedings, also establishing lawful ways to realize rights, duties and interests for free choice of the person.

Keywords: *personal autonomy, criminal procedure, criminal law, freedom of choice, free will, individuality.*

Стаття надійшла до редакції журналу 25.12.2017 р.